

tani, amelyek — jól vagy rosszul — szerepelnek a hatvanas évek marxizmusában, de amikre itt nincs mód kitérni. Befejezésül elég arra utalnom, hogy a konformizmussal és az amerikanizmussal vagyis az industrializmussal foglalkozó egész GRAMSCI-i problematika eredeti kutatás, amely pontosan azon a síkon mozog, amelyet megkíséreltem MARXnál bemutatni. MARX „fegyelme” és GRAMSCI „konformizmusa”, MARX „általános serénysége” és az amerikanizmus vagy az industrializmus Gramscinál ekvivalens kifejezések, ezekből kiindulva javasolunk egy nem moralizáló, de tudományos vitát azokról a problémákról, amelyekkel a termelőerők és a termelési viszonyok jelenlegi fejlődése mellett, minden bizonynyal szembe kell néznünk. Nekünk az a fontos, hogy az „infámis” kapitalista viszony megszűntével, amikor a humánus idő minden ember tulajdona, a fegyelem és a serénység (általánosan és nem keveseké), többé már nem lesz az elidegenedés és kizsákmányolás feltétele, hanem a teljes emberi tevékenység megnyilvánulása, reális történelmi alapja a „szabad és gazdag” személyiség kibontakozásának, a már nem *naturaliter*, de történelmileg általános embernek.

BÓLYAI Imréné fordítása

PEDAGÓGIAI KOLLOKVIUM A JÉNAI FRIEDRICH SCHILLER EGYETEMEN

A Friedrich Schiller Egyetem Pedagógiai Intézete 1973. november 19—24. között Jénában konferenciát rendezett a következő témakörökben:

aktuális kutatásmetodikai problémák;

a felsőoktatásban résztvevő hallgatók bevonása, öntevékenységének biztosítása az oktatási-nevelési folyamatban;

a társadalmi felelősségre nevelés az alsó tagozatban.

A konferencián a jénai egyetem Pedagógiai Intézetének munkatársain kívül berlini és lipcei pedagógiai, pszichológiai intézmények meghívott képviselői, valamint magyar vendégek is részt vettek.

I. A pedagógiai kutatás aktuális problémáival foglalkozó kollokvium főreferátumát Werner DORST professzor, a Pedagógiai Intézet igazgatója dolgozta ki. Témája: a pedagógiai kutatások objektív determináltsága. A referátumban — amelyet minden résztvevő számára sokszorosított formában tettek hozzáférhetővé — a következő fő gondolatok kifejtésére került sor:

— A pedagógiai kutatásokat az objektív tényezők egész sora determinálja. Pl.: a nevelés célja, tartalma; aktuális társadalmi-politikai elvárások; a nevelési situáció sajátossága; a kutató ideológiai-politikai-tudományos kvalifikáltsága stb.

— A pedagógiai kutatásokban a tudati elemek vizsgálata mellett, azokkal kapcsolatban és egyensúlyban egyre nagyobb szerepet kell szánni a magatartáskutatásnak, a tevékenységre ösztönző motívumok, motívum-rendszerek felderítésének. Ezért fontos feladat a „szűken értelmezett” oktatás és nevelés fogalmának, egységének helyes értelmezése.

— A kutatást determináló objektív tényezők, a nevelés komplex jellege, valamint a kutatás gyakorlatra irányultsága sajátos pedagógiai metodika kidolgozását teszi szükségessé. Így pl. a megfigyelés, a szóbeli és írásbeli kikér-

dezés néhány, a pedagógiai kutatások során eredményesen alkalmazható variációja a szakirodalomban már jelenleg is fellelhető.

Kapcsolódva a referátumhoz M. NÁDASI Mária adjunktus (ELTE, Pedagógiai Tanszék) azokról a még nyitott metodológiai és metodikai kérdésekről beszélt, amelyek a pedagógiai kutatás elméletének kidolgozása során, valamint a tényleges kutatás közben jelentkeznek.

PETRIKÁS Árpád tanszékvezető egyetemi docens (KLTE, Pedagógiai Tanszék) kifejtette a nevelési és kutatási folyamat közötti legfontosabb összefüggéseket, érzékeltette a „feltárás—átalakítás” dialektikáját, vázolta a nevelés értelmezésével kapcsolatos logikai, gyakorlati és kutatási aspektusokat.

Elhangzott néhány olyan hozzászólás is, amelyből egy-egy konkrét kutatás metodikai felépítését, az egyes módszerek alkalmazásának lehetőségeit, korlátait ismerhették meg a résztvevők. PAPP János intézetigazgató, főiskolai docens (Nyíregyháza) a társadalmi felelősségre neveléssel kapcsolatos kutatás módszertani tanulságairól, NEMÉZ János főiskolai adjunktus (Nyíregyháza) iskolaotthonos és hagyományos szervezésű osztálykeretben tanuló gyerekek eredményeinek, fejlődésének összehasonlító vizsgálatáról számolt be; Renate EHRICH aspiráns (Jéna) ismertette a fiúk és lányok egymásról való véleményének, kapcsolatuknak felderítésére irányuló, tananyaghoz kapcsolódó kutatás komplex metodikáját.

A kollokvium résztvevői nagy érdeklődéssel, felkészülten vettek részt a hozzászólásokat, beszámolókat követő gyakran szenvedélyes vitában.

A kutatásmetodológiai és metodikai problémák megvitatása során K. FROTSCHER hozzászólása nyomán tanulságos megbeszélés kerekedett a pedagógiai kutatás és a gyakorlat viszonyára vonatkozóan is. A konferencia résztvevői keresték az áttevődési pontokat, amelyek lehetővé teszik, biztosítják a tudományos kutatási eredmények gyakorlatot fejlesztő hatását.

A pedagógiai kutatással foglalkozó kollokvium lezárásaként a következő feladatok sürgős kidolgozása mellett foglaltak állást a résztvevők:

- a hipotézis deduktív felülvizsgálatára alkalmas eljárások elméleti kidolgozása;
- sajátosan pedagógiai empirikus kutatási metodika kimunkálása;
- a nevelési és a kutatási módszerek közötti kapcsolat részletes kifejtése;
- a kutatási eredmények minőségi és mennyiségi elemzésének, a két eljárás közötti kapcsolatnak a feldolgozása;
- azoknak a lehetséges megoldásmódoknak a feltérképezése, amelyek biztosítják a pedagógiai kutatás és gyakorlat szoros kapcsolatát;
- a fenti feladatok eredményes és minél gyorsabb megoldása érdekében törekedni kell a nemzetközi együttműködésre.

II. A társadalmi felelősségre nevelésről tartott kollokviumon PAPP János főiskolai docens (Nyíregyháza) számolt be annak a több éve folyó kutatásnak az eredményeiről, amelyet e témakörben végzett.

Előadása során a következő problémák részletes kifejtésére vállalkozott:

- a szocialista társadalom iránti felelősség fogalma;
- a felelősség fogalmából adódó pedagógiai követelmények;
- vizsgálatok, eredmények a felelősség köréből az 1. osztályban;
- teljesítmények és képességek összehasonlító vizsgálata; felelősség és képesség szerinti munka.

A beszámolót követő megbeszélést különösen színessé tette az a körülmény, hogy ezen a konferencián gerai, krosseni és weimari alsótagozatos pedagógusok is részt vettek. A kérdezők, hozzászólók lényegében két nagy problémakörben mozogtak: további kiegészítéseket kértek a kutatásmetodikai ismertetéshez;

összehasonlításokat végeztek a német és magyar 1. osztályosok körülményei között (pl. a tanterv által nyújtott lehetőségek a társadalmi felelősségre nevelésben; napközis tanulók százalékarányai; az iskola és a család kapcsolata stb.).

Az előadás témájából megbeszélés zajlott le Meissenben is, amelyen a résztvevők valamennyien gyakorló pedagógusok voltak. Kérdéseik, hozzászólásaik jelezték, hogy a probléma kutatásának fontosságát látják, s gyakorlati munkájukban jól tudják a már megfogalmazott következtetéseket — a konkrét helyzethez adaptálva — alkalmazni.

Stílusos lezárása volt a témának az egyik meisseni általános iskola 3. osztályában tartott nyelvtanóra. Az óra nemcsak a legkorszerűbb didaktikai követelményeknek felelt meg, hanem azt is bemutatta, hogy a társadalmi felelősségre nevelésnek egy tanítási órán — erőltettség nélkül, igazodva a tanulókhoz és a tananyaghoz — milyen lehetőségei vannak.

M. NÁDASI MÁRIA

III. A Friedrich Schiller Egyetem Neveléstudományi Szekciójának legfiatalabb munkacsoportja csupán néhány éve működik. Tagjai pszichológusok, szakoktatók, neveléelméleti és didaktikai specialisták. Feladata az egyetemi oktatók pedagógiai-pszichológiai továbbképzése, az egyes fakultások sajátos problémáinak elemzése és megfelelő szintű kutatások folytatása. Jelen kollokviumon önálló üléssel szerepelt a csoport. Megvitatták a hallgatók bevonásának, öntevékeny részvételének lehetőségeit az oktatási-nevelési folyamatba.

A téma igen aktuális mind oktatási, mind kutatási szempontból. A munkacsoport által összeállított vitatézisek — W. KRETSCHMAR munkája — abból indulnak ki, hogy a motivált, öntevékeny aktivitás ma még nem állandó az egyetemi képzés-nevelés gyakorlatában. Ennek számos oka van, mint például az önállóság, felelősség hiánya, a túlságosan „kész” ismeretek halmaza, az egysíkú oktatásmódszertan és a hallgatók tanulási technikájának viszonylagos elmaradottsága.

Az egyetemi hallgatói tevékenység aktivizálásának alapja a társadalmi igények és törekvések belsővé tétele. A hallgatók közvéleményében a társadalmi fejlődés perspektívái összekapcsolódnak az egyéni perspektívák alakulásával. Mégis a társadalmi és egyéni érdekek összehangolása több nehézség leküzdésével lehetséges csupán. Ezek közt a legfontosabb az időleges érdekek és az életforma alakítása szempontjából lényeges állandó érdekek egyeztetése. Az ellentmondások az egyéni pozíció tisztázásával, a csoportérdek tudatosításával és a tevékenységek főbb lehetőségeinek kiaknázásával oldhatók fel. Az ideológiai, kulturális, népművelési és közvetlen társadalmilag hasznos tevékenységben való aktív részvétel lehet ennek a hatásrendszernek legfőbb eleme.

A szakmai tevékenység az aktivizálás döntő eszköze. A különböző szakismeretek rendszerbe illesztése csak a hallgatók aktív magatartásával érhető el. A tudományokkal való érintkezés, a tudományos érdeklődés és önálló feladatvállalás meggyorsíthatja az elsajátítás során az aktivitás kibontakoztatását. Ez természetesen csak a vezetés-irányítás magasabb szintjén válik állandó aktív állapottá. Ezért, ahogy a vitában résztvevők hangsúlyozták, nem elégedhetünk meg a tanulás egyes szakaszaiban, vagy az ellenőrzés idején tapasztalható aktív hallgatói reflexiókkal, hanem arra kell törekedni, hogy állandó motivált s az egész magatartást befolyásoló tevékenység jellemezze hallgatóinkat. Ezt akkor érhetjük el, ha a kötelező program mellett a kötetlen, választható és egyénekre szabott feladatokra komolyabb gondot fordítunk, s a feladatok megoldásába (szemináriumon, előadáson, egyéni vagy csoportos konzultáción) a hallgatói közösségeket is bevonjuk.